

Maa- ja metsätalousministeriö

kirjaamo@mmm.fi

Diaarinumeron VN/19234/2020

Tietosuojavaltuutetun lausunto

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt tietosuojavaltuutetulta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ruokahallinnon tietovarannosta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Kiitän mahdollisuudesta lausua asiassa.

Esitys vaikuttaa monelta osin hyvin valmistellulta, ja siinä on ansiokkaasti otettu myös huomioon perustuslakivaliokunnan tulkintakäytäntöä henkilötietojen käsittelyyn liittyen. Esityksen pääasiallisena ytimenä on tietojärjestelmälaki, joihin esitykseen kuuluvissa lukuisissa muissa laeissa viitataan. Joitakin huomioita on kuitenkin tarpeen nostaa esille.

I Henkilötiedon käsite

Henkilötiedon käsitettä on käsitelty ja sivuttu luonnoksessa useamman kerran. Kuitenkin on syytä kiinnittää huomiota siihen, että monet kohdista riippuvat siitä, miten henkilötieto käsitteenä tulkitaan. Henkilötiedon käsite on laaja. Ratkaisevaa on se, onko rekisteröity tunnistettavissa tietojen perusteella. On syytä ottaa huomioon myös se, että jos rekisteröity on tunnistettavissa tietoja yhdistelemällä, ei edellytetä, että kaikkien tunnistamiseen tarpeellisten tietojen tulisi olla kyseisen rekisterinpitäjän hallussa. Katson, että tällä on merkitystä erityisesti maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla käsiteltävien henkilötietojen osalta.

Henkilötiedon määritelmä tulee tietosuoja-asetuksesta. Henkilötiedon käsitettä on pohdittu *Tietosuojatyöryhmä WP29:n lausunnossa henkilötietojen käsitteestä 4/2007*. Henkilötiedon määritelmää ei voida kansallisin lainsäädäntötoimin kaventaa.

II Käyttötarkoitussidonnaisuus ja siitä poikkeaminen

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi ehdotetaan säädettäväksi oikeudesta henkilötietojen käsittelyyn muuta kuin sitä alkuperäistä viranomaistehtävää varten, johon tiedot on kerätty.

Luonnoksessa on todettu, että

Tietosuoja-asetuksen mukaan henkilötietojen käsittely on rajoitetusti, asetuksen 6 artiklan 4 kohdassa mainitulla tavalla, mahdollista muuta kuin sitä tarkoitusta varten, johon tiedot on kerätty. Oikeudesta alkuperäisestä käyttötarkoituksesta poikkeavaan käsittelyyn voidaan kuitenkin säätää jäsenvaltion kansallisessa lainsäädännössä, ”joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimien piteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi”. Mainitussa 23 artiklan 1 kohdassa mainitaan hyväksyttävänä

tavoitteina muun muassa rekisteröityjen suojeleminen, muu unionin tai jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvä tärkeä tavoite kuten kansanterveys sekä julkisen vallan käyttöön liittyvä valvonta-, tarkastus tai sääntelytehtävä.

Tietosuoja-asetuksen 23 artiklassa mainittuja hyväksyttäviä tavoitteita on listattu esimerkinomaisesti, mutta luonnoksessa ei ole yksilöity eikä eritelty, mihin hyväksyttäväksi katsottuun tavoitteeseen ehdotettu sääntely kytkeytyy.

Käyttötarkoitussidonnaisuus on yksi tietosuoja-asetuksen ja laajemminkin tietosuojalainsäädännön keskeisistä periaatteista, ja siitä poikkeamisen tulee olla hyvin perusteltua ja tarkkarajaista. Vaikuttaisi siltä, että käsillä olevassa luonnoksessa todetaan, että on aikomus poiketa käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteesta, mutta ei tarkemmin kerrota, millä edellytyksin sen katsotaan olevan mahdollista. Luonnoksessa on todettu, että ”säännösten tarkoituksena on tehostaa hallinnonalan viranomaisten toimintaa, varmistaa tietojen tarkoituksenmukainen siirtyminen viranomaisten välillä myös yli näiden tehtävärajojen sekä vähentää byrokratiaa ja samojen tietojen keräämistä rekisteröidyltä useaan kertaan.” Tämä on kuitenkin varsin yleisluontoisesti todettu ottaen huomioon, että lopputuloksena on säännös, joka mahdollistaa varsin laaja-alaisen poikkeamisen periaatteesta.

Siltä osin kuin luonnoksessa hallituksen esityksessä esitetään käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamista, katson, että hallituksen esitystä tulee perustella tarkemmin ja täsmentää. Sen lisäksi jatkovalmistelussa on syytä arvioida, millä tavoin ehdotettua säännöstä käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeamisesta on rajattava. Nykyisessä muodossaan ehdotettu säännös vaikuttaa suhteettoman laajalta. Esityksen perusteella ei ole mahdollista arvioida, onko ehdotettu säännös suhteessa tavoiteltuihin päämääriin, sillä perustelut jäävät varsin ohuiksi.

III Rekisterinpitäjä

Ehdotetussa laissa on todettu, että yhteisrekisterinpitäjiksi säädettäisiin ne hallinnonalan keskeiset viranomaiset, jotka tosiasiallisesti ylläpitävät ruokahallinnon tietovarannon rekisterejä ja käyttävät niiden tietoja hallinnonalan tehtävissä. Muita viranomaisia ja tahoja, jotka hoitavat vähäisessä määrin hallinnonalan tehtäviä, ei säädettäisi rekisterinpitäjiksi, vaan näiden velvollisuudesta päivittää sekä oikeudesta saada ja käyttää rekistereiden tietoja säädettäisiin laissa erikseen.

Kiinnitän huomiota siihen, että rekisterinpitäjä on se taho (luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, viranomainen, virasto tai muu elin), joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot. Tietosuoja-asetuksen määritelmässä on lisäksi todettu, että jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

IV Suostumus

Ehdotetun eläinkuljetuksesta annettavan lain 36 §:n mukaan säädettäisiin mm., että ”Ruokavirasto julkaisee ja ylläpitää 1 momentissa

tarkoitettujen tietojen perusteella eläinkuljetusasetuksen 13 artiklan 4 kohdassa tarkoitettua yleisesti saatavilla olevaa luetteloa eläinkuljettajista. Jos eläinkuljettajaluvan haltijana on yksityinen henkilö, luettelossa ei ilman asianomaisen henkilön suostumusta saa olla luvanhaltijan kotiosoitetta tai muita yhteystietoja.”

Erityisesti jos kysymyksessä on avoimesti verkossa oleva luettelo, on syytä kiinnittää huomiota siihen, mitä suostumuksella tarkoitetaan. Tietosuoja-asetuksen mukaan rekisteröidyn suostumuksella tarkoitetaan mitä tahansa vapaaehtoista, yksilöityä, tietoista ja yksiselitteistä tahdonilmaisua, jolla rekisteröity hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn antamalla suostumusta ilmaisevan lausuman tai toteuttamalla selkeästi suostumusta ilmaisevan toimen.

V Yleisesti henkilötietojen käsittelyä koskevasta lainsäädännöstä

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan EU:n yleistä tietosuoja-asetusta (EU) 2016/679. EU:n yleinen tietosuoja-asetus on EU:n säädös, joka on kaikilta osiltaan velvoittava ja jota sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan unionin lainsäädäntö on ensisijaista suhteessa kansallisiin säännöksiin oikeuskäytännössä määriteltujen edellytysten mukaisesti. Tietosuoja-asetuksella suojellaan luonnollisten henkilöiden perusoikeuksia ja -vapauksia ja erityisesti heidän oikeuttaan henkilötietojen suojaan. Kansallinen tietosuoja laki (1050/2018) täsmentää ja täydentää yleistä tietosuoja-asetusta.

Perustuslain 10.1 §:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Perustuslakivaliokunnan mielestä tietosuoja-asetuksen yksityiskohtainen sääntely, jota tulkitaan ja sovelletaan EU:n perusoikeuskirjassa turvattujen oikeuksien mukaisesti, muodostaa yleensä riittävän säännöspohjan myös perustuslain 10 §:ssä turvattun yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta (kts. PeVL 14/2018 vp).

Henkilötietojen suojan toteuttaminen tulisi Perustuslakivaliokunnan mukaan jatkossa ensisijaisesti taata yleisen tietosuoja-asetuksen ja kansallisen yleislain nojalla. Tähän liittyen tulisi välttää kansallisen erityislainsäädännön säätämistä sekä varata sellaisen säätäminen vain tilanteisiin, joissa se on yhtäältä sallittua tietosuoja-asetuksen kannalta ja toisaalta välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi. Valiokunta kiinnittää erityistä huomiota sääntelytarpeeseen silloin, kun henkilötietoja käsittelee viranomais. Valiokunnalla ei ole huomauttamista lähtökohtaan, jonka mukaan viranomaisen tehtävä ja toimivaltuudet tulee kuvata lainsäädännössä niin, että henkilötietojen käsittelyn oikeusperusta ja tarkoitus voidaan perustellusti siitä johtaa toiminnan tavoite huomioon ottaen (kts. PeVL 14/2018 vp sekä myös tietosuoja-asetuksen johdantokappale 45).

Valiokunnan käytännön mukaan sääntelyn selkeyteen on syytä kiinnittää erityistä huomiota perusoikeuskytkentäisessä sääntelyssä, joka koskee luonnollisia henkilöitä heidän tavanomaiseen elämäänsä kuuluvissa toiminnoissa (ks. PeVL 31/2017 vp, PeVL 45/2016 vp, s. 3 ja PeVL 41/2006 vp, s. 4/II).

Tietosuojavaltuutetun sijaisena,

apulaistietosuojavaltuutettu

Anu Talus

Ylitarkastaja

Katja Ahola